

यएनमिविक्तव्येयवेषइत्युक्तिः वेद्यवेदित्रोरत्यन्ताभेदप्रदर्शनार्थाः तथाचश्रुतिः ब्रह्मवाइदमयआसीत्तदात्मानमेवावेदं ब्रह्मास्मीति तदिदं सर्वमभवदिति ब्रह्मवपश्यति ब्रह्मब्रह्मपश्यतीति स्मृतिश्च वेदाअ

पिनतं विदुरवाङ्मनसगोचरत्वात् सर्वमिति आदितः परमात्मनः निर्दत्तं निष्पन्नं एतत्पत्यक्षादिगम्यं सर्वजगत् आश्चर्यमेव स्वप्नमायेन्द्रजालवदसंभावनीयोत्यन्तिस्थितिकमेव कदाजगतः क्षयेदृष्टे सति अधिष्ठान साक्षात्कारात्मागेववादिभिः प्रधानपरमाण्वादिकं जगत्कारणमनुमीयते तस्मिन्सति तु प्रधानोदेरभावावधारणात्कथमेकस्मादपरिणामिनोऽसहायाद्विचित्रचरनात्कजगज्जातरं ज्वाः सर्पदेवत्यंत्याश्चर्यमिति भावः तथाच ब्रह्मैव संसरति तदेव जगदाल्मनानिर्वर्तते इति श्लोकद्वयतात्पर्यं ॥ २१ ॥ अयमेव पुरुषः स्वाज्ञानोत्थमाश्चर्यरूपं जगत्पश्यंस्तत्रागादिमान्भूत्वायुगचतुष्टयात्माभवति तथाचश्रुतिः कलिः शया

यघेषपुरुषो वेदवेदा अपिनतं विदुः ॥ सर्वमाश्चर्यमेवैतन्निर्दत्तराजसत्तम ॥ २१ ॥ आदितो मनुजव्याघ्रकृत्स्नस्य जगतः क्षये ॥ चत्वार्याहुः सहस्राणि वर्षाणां तत्कृतं युगं ॥ २२ ॥ तस्य तावच्छतीसंध्यासंध्याशश्रुतथाविधः ॥ त्रीणि वर्षसहस्राणि त्रेतायुगमिहोच्यते ॥ २३ ॥ तस्य तावच्छतीसंध्यासंध्याशश्रुततः परं ॥ तथा वर्षसहस्रेद्देहापरं परिमाणतः ॥ २४ ॥ तस्यापि द्विशतीसंध्यासंध्याशश्रुतथाविधः ॥ सहस्रमेकं वर्षाणां ततः कलियुगं स्मृतं ॥ २५ ॥ तस्य वर्षशतं संधिः संध्याशश्रुततः परं ॥ संधिसंध्याशयोस्तुल्यं प्रमाणमुपधारय ॥ २६ ॥ क्षीणे कलियुगे चैव प्रवर्त्तितकृतं युगं ॥ एषाद्वादशसाहस्रीयुगाख्यापरिकीर्त्तिता ॥ २७ ॥ एतत्सहस्र पर्यंतमहो ब्राह्ममुदाहृतं ॥ विश्वं हि ब्रह्म भवने सर्वतः परिवर्त्तते ॥ २८ ॥ लोकानां मनुजव्याघ्रप्रलयंतं विदुर्बुधाः ॥ अल्पावशिष्टतुतदायुगंति भरतर्षभ ॥ २९ ॥ सहस्रांते नराः सर्वे प्रायशोनृतवादिनः ॥ यज्ञप्रतिनिधिः पार्थदानप्रतिनिधिस्तथा ॥ ३० ॥ व्रतप्रतिनिधिश्चैव तस्मिन्काले प्रवर्त्तते ॥ ब्राह्मणाः शूद्रकर्माणि स्तथा शूद्राधनार्जकाः ॥ ३१ ॥ क्षत्रधर्मेण वाप्यत्र वर्तयंति गते युगे ॥ निवृत्तयज्ञस्वाध्यायादंडाजिनविवर्जिताः ॥ ३२ ॥

नो भवति संजिहानस्तुद्वापरः उत्तिष्ठन्नेता भवति कृतं संपद्यते चरन्ति धर्मात्पराङ्मुखः पुरुष एव कलिः धर्मशास्त्राचार्याद्विज्ञानद्व्यापरः तमनुष्ठानमिच्छन्नेता अनुतिष्ठन्कृतं भवति एतेषां व्युत्क्रमेण कालप्रमाण माहकलेर्बीभत्सत्त्वप्रदर्शनार्थं चत्वार्याहु रित्यादिना ॥ २२ ॥ तावच्छतीचतुःशती संध्यापूर्वस्मिन् युगे उत्तरयुगधर्माणां उपसर्जनतया संक्रमः संध्याशस्तु उत्तरस्मिन् पूर्वयुगधर्माणां तथाविध उत्तरप्रकारस्ति शतीमिति अयमेव पूर्वयुगापेक्षया संध्याश उत्तरयुगापेक्षया संध्येति चोच्यत तथाच कृतत्रेतयोः संध्यासंध्याशौत्तरशती त्रेताद्व्यापरयोः पंचशती द्वापारकल्प्योत्तरशती कलिकृतयोस्तु पंचशतीति विज्ञेयं एवं च कृत स्यादौचतुःशती कल्पपेक्षया संध्याशोपि कृतपेक्षया संध्या एवं सर्वत्र तेन संध्यासंध्याशयोस्तुल्यं प्रमाणं भवति ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ कलेर्दोषान् वर्णयति प्रहाणा ययन्नासे नमोक्षमार्गं श्रीतिजननाय च सहस्रांत इति सहस्रस्य चतुर्धा कृतस्यांतोऽतिमपादे ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥